

Tvorbena porodica morfeme *rob* u srpskom jeziku (naslov prvog reda)

U radu se analizira sastav i struktura svih tipova tvorbe u okviru tvorbene porodice morfeme rob u srpskom jeziku, na primerima iz RMS i Andrićeve pripovetke Robinja. Uz rad je dato i tvorbena stablo koje predstavlja ovu tvorbenu porodicu.

Problem termina (naslov drugog reda)

U naslovu prisutna su dva termina: morfema i tvorbena porodica, a ta dva termina su u vezi sa još nekoliko termina bez kojih nema nijedne ni morfemske ni tvorbene analize. Zato ću ovde ukazati na značenja samo najbitnijih termina koje zahteva naslov ovog rada.

Prvi i osnovni termin jeste morfema. To je minimalna jezička jedinica koja ima i plan izraza (ili oznaku) i plan sadržaja (ili označeno).

Morfeme se prema svom sadržaju dele najpre na leksičke i gramatičke (Rosandić, Silić 1979). Leksičke dobijaju značenje iz vanjezičke stvarnosti, a gramatičke iz jezika (tako npr. u reči *grad + a* - morfema *grad* ima leksičko značenje, a morfema *-a* gramatičko jer označava *genitiv, jedninu i muški rod*).

Leksičke morfeme se dalje dele na korenske i derivacijske morfeme. Korenska morfema je nosilac osnovnog značenja reči, dok derivacijske morfeme modifikuju značenje korenske morfeme i služe za građenje novih reči (tako je npr. u reči *grad + sk + i* morfema *grad* korenska morfema, *-sk* je derivacijska, a *-i* gramatička morfema ili gramatički nastavak). Derivacijske morfeme se dele na sufikse (dolaze posle korenske morfeme, npr. *grad + sk + i*) i prefikse (dolaze ispred korenske morfeme, npr. *pri + grad + sk + i*). Prefiksi i sufiksi zajedno se zovu afiksi.

Tri nauke se bave, na različit način, analizom morfema, i to: 1) morfematika, 2) morfologija i 3) tvorba reči (ili derivatologija). Razlika između te tri nauke najbolje se vidi kad se njihovi kriterijumi analize primene na istu reč. Tu razliku pokazaćemo na reči *krojačica*:

Olivera Kovačević (1980), Beograd, Voje Radića 37, učenica 3. razreda Filološke gimnazije u Beogradu

1) morfološka analiza: *kroj* + *ač* + *ic* + *a* (*kroj* = korenska morfema, -*ač* = sufiks, -*ic* = sufiks, -*a* = gramatička morfema, odnosno padežni nastavak)

2) morfološka analiza: *krojačic* + *a* (*krojačic* = morfološka osnova, -*a* = morfološki (padežni) nastavak)

3) tvorbeno analiza: *krojač* + *ica* (*krojač* = tvorbeno osnova, -*ica* = tvorbeni nastavak)

Ta tri tipa analize (Barić 1980), kao što se vidi, bitno se razlikuju. U morfološkoj analizi, izdvajaju se i određuju po vrsti sve morfeme koje čine datu reč. U morfološkoj analizi reč se deli na morfološku osnovu (koja se za deklinacijske reči dobija iz genitiva, a za konjugacijske iz infinitiva ili prezenta) i morfološki nastavak, tj. nastavak za oblik. U tvorbeno analizi reč se razloži na tvorbeno osnova i tvorbeni nastavak: tvorbeno osnova dobijamo kad odbijemo poslednju derivacijsku morfemu ili afiks. Morfološka i tvorbeno analiza uvek uključuju elemente morfološke analize, ali se s tom analizom potpuno ne podudaraju. U morfološkoj analizi po pravilu se određuje odnos gramatičkih morfema kao morfološkog nastavka prema svim leksičkim morfemama u reči kao morfološkoj osnovi. Tvorbeno analiza po pravilu se bavi leksičkim morfemama (korenima i afiksima).

Sve reči koje su okupljene oko iste korenske morfeme čine tvorbeno porodicu. U analizi svake tvorbene porodice izučava se odnos korenske morfeme koja objedinjuje tu porodicu i svih afiksa pomoću kojih se grade nove reči kao članovi te porodice. U ovom radu analiziraću tvorbeno porodicu korenske morfeme *rob*. Može se reći da je to tvorbeno porodica reči *rob* jer je ovde korenska morfema po izrazu podudarna prosto reči pošto za tvorbeno analizu nije značajna nulta morfema *rob* + \emptyset kojom se izražava značenje *nominativa, jednine muškoga roda*. Zato se u ovom slučaju upotreba termina korenska morfema *rob* ili leksema, odnosno reč *rob* može smatrati za sinonimsku.

Na analizu tvorbene porodice ove lekseme podstakla me je pripovetka *Robinja* Ive Andrića. U toj pripovetci, što se vidi iz sledećeg odlomka, upotrebljene su na pesnički vrlo upečatljiv način neke lekseme iz ove tvorbene porodice:

Nema njenog sela Pribilovića. Od njega je ostalo zgarište. (...) A ljudi se, njeni ljudi, ukoliko nisu pobijeni, pretvorili u roblje i rasturili po svetu. I ona sama je rob i samo rob. Tako živi i jedino tako može da vidi svet i ljude oko sebe, jer se slika sveta u njoj zamračila i izokrenula. Rob je čovek, robovi su žena i dete, jer od rođenja do smrti robuju ponekom i ponečem. Rob je drvo, rob kamen i nebo sa oblacima i suncem i zvezdama, ropkinja je voda, i šuma, i pšenica koja sad negde – negde gde nije pogorelo i potrveno – mora da klasa; ni njenom zrnu se ne ide pod žrvanj, ali mu valja ići, jer je rob. Ropski je govor kojim se ljudi oko nje spo-

razumevaju, bez obzira na to kojim jezikom govore, i sav se može svesti na tri slova: rob. Ropstvo je život vaskoliki, onaj što traje i dotrajava, kao i onaj koji je još u klici, nevidljiv i nečujan. Rob je san čovekov, roblje su uzdah, zalogaj, suza i misao. Ljudi se rađaju da bi robovali ropskom životu, i umiru kao robovi bolesti i smrti. Sve rob robu robuje, jer nije rob samo onaj što ga vezanog prodaju na trgu, nego i onaj koji ga prodaje, kao i onaj koji ga kupuje. Da rob je svak ko ne diše i ne živi među svojim, u Pribilovićima. A Pribilovića odavno već nema (Андріић 1981: 86-95).

Sastav tvorbeno porodice morfeme *rob*

U navedenom odlomku sve istaknute reči pripadaju tvorbenoj porodici morfeme *rob* jer je u svima njima ta leksema korenska morfema sa istim izrazom i sadržajem. Sadržaj lekseme *rob* Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika Matice srpske određuje kao: 1.a. *ist. obespravljen čovek, čijim je radom, često i životom, neograničeno raspolagao gospodar – robovlasnik*. b. *pokorna osoba koja neprekidno radi čutke podnoseći obespravljenost, nepravde i gruba postupanja*. 2.a. *onaj čiju je zemlju osvojio neprijatelj lišavajući građane njihovih prava, čovek bez slobode*. b. *pobeden i lišen slobode ratnik, zarobljenik*. 3. *(nekoga, nečega) onaj koji bez ikakvog otpora podnosi nečiju neograničenu vlast, onaj koji se potpuno predao kakvoj strasti, zanosu, službi i sl. lišavajući se svega drugog*. 4. *(gen. mn. roba) pokr. član porodice ili porodične zadruge, čeljade*. Drugo, treće i četvrto značenje koje se navodi u Rečniku izvedeno je iz prvog, osnovnog značenja ove reči. Tako sve reči koje u svom sastavu imaju koren *rob* u jednom od navedenih značenja ulaze u tvorbenu porodicu ove lekseme. Navedeni Rečnik beleži sledeće reči koje bi ulazile u tu tvorbenu porodicu: *rob, robak, roban, robivo, robija, robijanje, robijati, robijaš, robijašica, robijaški, robijašnica, robijaštvo, robinja, robinjin, robinjica, robinjski, robiti, robiti se, roblje, robljenik, robljenje, robov, robovanje, rbovati, robovina, robovište, robovski, robovstvo, robovlasnik, robovlasnički, robovlasništvo, ropkinja, ropski, ropski(pril.), ropstvo, zarob, zarobiti, zarobiti se, zarobljavanje, zarobljavati (se), zarobljenik, zarobljenikov, zarobljenica, zarobljenički, zarobljenički(pril.), zarobljeništvo, zarobljivanje, zarobljivati (se), izrabiti, izrabljivanje, izrabljivati, izrabljivač, izrabljivačica, izrabljivački, izrobijati, narobiti, narobiti (se), narobovati se, nerob, nerobijaš, orobiti, orobljavati, odrobijati, odrobiti, odrobovati, porobiti, porobiti (se), porobljavanje, porobljavati (se), porobljivač, porobljivački*.

Međutim, u tvorbenu porodicu ne ulazi nijedna od reči koje nemaju značenje koje je navedeno za *rob*, a koje u svom sastavu imaju glasovnu

skup *rob*, kao npr.: *robica* (ž dem. i hip. od *roba*), *robinzonada* (ž vrsta *avanturističkih romana inspirisanih doživljajima Robinzona Krusoa, junaka toga romana engleskog pisca Danijela Defoa*) i sl. Navedeni skup glasona *r+o+b* nema u tim rečima značenje korena *rob* iz svih nabrojanih reči (pa ove reči zato i ne ulaze u tvorbenu porodicu lekseme *rob*).

Na tvorbenom planu navedenu tvorbenu porodicu najpre treba razdeliti na osnovu tipa tvorbenne veze. Tvorbena veza može biti posredna i neposredna. U ovoj tvorbenoj porodici ima dosta primera i za jednu i za drugu tvorbenu vezu.

Sufiksalne tvorenice sa neposrednom tvorbenom vezom

Tako su u neposrednoj tvorbenoj vezi s rečju *rob* sve tvorenice koje u svom sastavu imaju samo jedan sufiks. To znači da neposrednu tvorbenu vezu čine sve reči kod kojih se *tvorbeni šav* podudara s granicom korena *rob* i početkom sufiksa koji se tom korenu dodaje. Tvorbeni šav *označuje tvorbenu granicu* (Babić 1986: 23), odnosno tvorbeni šav je *granica između tvorbenih jedinica* (Barić 1980: 11)

Sve reči izvedene jednim sufiksom preko korena *rob* stoje u neposrednoj tvorbenoj vezi sa rečju *rob*. Sufiksi tada samo modifikuju, dopunjavaju značenje korenske morfeme, što se vidi po opisu tog značenja. Transformacija ili *preoblika je pravilo po kojem ćemo tvorenice preobličiti, tj. semantički interpretirati* (Barić, 1980: 14). Po toj preoblici najbolje se vidi koje značenje motivskoj reči *rob* dodaje afiks (tj. sufiks ili prefiks).

U tvorbenoj porodici reči *rob* najpre izdvajam one sufiksalne tvorenice sa neposrednom tvorbenom vezom. To su tvorenice u kojima je motivna reč *rob*, a motivisana reč je nastala dodavanjem jednog sufiksa na motivnu reč (koren) *rob*. Značenje motivisane reči navodim u opisnoj preoblici (transformaciji) koja je uzeta iz *Rečnika srpskohrvatskog jezika Matice srpske*:

rob + ak, dem. i hip. od *rob*

rob + an, koji je postao rob

rob + ivo, oteta, opljačkana imovina, plen

rob + ija, najteža kazna lišenja slobode, obično s prinudnim radom

rob +inja, žena rob

rob + iti, odvoditi u ropstvo

rob +lje, zb. im. od *rob*

rob +ov, koji pripada robu

rop +inja, robinja, tj. žena rob

rop +ski, koji se odnosi na robove, na ropски način

rop +stvo, stanje onoga koji je u nečijoj vlasti, koji je rob

Sufiksalne izvedenice koje su u neposrednoj tvorbenoj vezi s korenom *rob*, kao što se vidi, pripadaju ili imenicama ili pridevima ili glago-

lima ili prilozima. Među sufiksima koji se direktno dodaju na koren kao tvorbenu osnovu ima i jedan alomorf. To je *-lje* jer je nastao od *-je* jotovanjem sa epentetskim (umetnutim) *l*: rob+(l)+je = *roblje*. Među sufiksima ima i sinonimnih, kakvi su npr. *-inja* i *-kinja*. To znači da u jeziku postoje različiti sufiksi za izražavanje istog značenja, pa oni mogu poslužiti za stilski izbor pri uobličanju teksta. U tri sufiksne izvedenice koje su u neposrednoj tvorbnoj vezi sa korenom *rob* je izvršeno jednačenje suglasnika po zvučnosti: *ropkinja*, *ropski* i *ropstvo*, i time se dobija alomorfna osnova (*rob-* – *rop-*).

Sufiksne tvorenice sa posrednom tvorbom vezom

Navedene sufiksne izvedenice koje su neposredno motivisane rečju *rob*, takođe služe za tvorbu novih sufiksanih izvedenica. Tada tvorbni šav nije na granici morfeme i sufiksa koji se na nju nastavlja nego između dve sufiksne morfeme. To znači da tvorbenu osnovu u ovakvim izvedenicama čini koren i jedan sufiks. Drukčije rečeno, motivna reč ovde nije *rob* nego sufiksna izvedenica od *rob*. Tako su tu korenska reč *rob* i drugi sufiks u posrednoj tvorbnoj vezi jer se između njih nalazi drugi sufiks. Takvih tvorenica ima nekoliko u ovoj tvorbnoj porodici:

- robij + (a)nje**, (gl. im. od *robijati*), izdržavanje robije
- robij + ati**, izdržavati robiju, biti na robiji
- robij + aš**, osuđenik koji izdržava kaznu robije
- robinj + in**, koji pripada robinji
- robinj + ica**, dem. i hip. od *robinja* (mala robinja)
- robinj + ski**, koji se odnosi na robinje
- robljen + ik**, zarobljenik; onaj koji je (za)robljen
- roblje + nje**, gl. im. od *robiti* (*se*)
- robov + anje**, gl. im. od *robovati*
- robov + (a)ti**, biti rob, živeti u ropstvu
- robov + ina**, ropstvo
- robov + ište**, prostor na kome su smešteni robovi; robijašnica
- robov + ski**, koji se odnosi na robove
- robov + stvo**, ropstvo

I kod sufiksanih tvorenica sa posrednom tvorbom vezom (čija je motivna reč izvedenica) ponekad na tvorbom šavu, kao što se vidi, dolazi do alomorfности nastavka, i to kod tvorbom nastavka *-nje*, koji je nastao jotovanjem završnog suglasnika osnove i glasa *j* iz nastavka *-je* (robljen+je > *robljenje*). I u ovoj grupi tvorenica postoje sinonimni sufiksi: *-ina* i *-stvo*, koji daju izvedenicu sinonimnu onoj tvorbom neposrednom tvorbom vezom (ropstvo / robovina / robovstvo), s tim da je izvedenica *robovina* pravi arhaizam, a i tvorenica *robovstvo* kao neobičnija stilski je obeležena u odnosu na uobičajenu (opšteupotrebnu) leksemu *ropstvo*. Pot-

puni su sinonimi i glagolske imenice izvedene preko alomorfnih osnova sinonimskih glagola *robijanje* i *robovanje*. Imenica *robijanje* može biti izvedena preko glagola i preko imenice. Kao glagolska imenica od glagola *robijati* ova bi izvedenica imala sufiks *-nje*, kojim se izvodi većina glagolskih imenica, ali preoblika (izdržavanje robije) pokazuje da je ovde u osnovi imenica *robija*, tj. da je ova imenica izvedena sufiksom *-anje*. Zbog toga sam infiks *-a* iz glagolske osnove stavila u zagradu.

I navedene dvosufiksne tvorenice mogu biti motivne reči za nove izvedenice, tj. na njih se kao na osnovu mogu dodavati novi sufiksi. Tako se u navedenoj tvorbenoj porodici javlja nekoliko izvedenica u kojima tvorbenu osnovu čini koren i dva sufiksa. Takve su:

robijaš + ica, žena robijaš

robijaš + nica, zgrada u kojoj robijaši izdržavaju kaznu, zatvor

robijaš + (s)ki, koji se odnosi na robijaše, koji pripada robijašima

robijaš + (s)tvo, stanje i položaj robijaša, izdržavanje robije

Kao što se vidi preko tvorbene osnove sa dva sufiksa izvode se ime-ničke i pridevske tvorenice. U dve od četiri navedene tvorenice je izvršeno gubljenje suglasnika: *robijaški* i *robijaštvo* (robijaš + stvo > *robijaštvo*).

Prefiksalne tvorenice u tvorbenoj porodici lekseme *rob*

Prefiks se dodaje na celu neizvedenu ili izvedenu reč i pri tome joj modifikuje značenje. Takve su sledeće prefiksne tvorenice:

za + rob, zarobljenik

za + robiti, učiniti robom

za + robljenik, onaj koji je zarobljen; koji je lišen slobode

za + robljenikov, koji pripada zarobljeniku

za + robljivati, v. *zarobljavati*

iz + robijati, provesti na robiji, kao robijaš

na + robiti, zarobiti veliki broj ljudi

na + robovati (se), provesti mnogo vremena robujući

ne + rob, onaj koji nije rob

ne + robijaš, onaj koji nije na robiji; slobodan čovek

o + robiti, opljačkati, poharati

od + robijati, provesti određeno vreme na robiji

od + robiti, izbaviti iz ropstva, osloboditi robovanja

od + robovati, provesti određeno vreme kao rob

po + robiti, odvesti u ropstvo, zaslužniti

Ovde u prefiksne tvorenice izdvajam samo reči kod kojih se prefiks dodaje na reč koja i bez prefiksa postoji u jeziku kao zasebna leksema. Vidi se da je unutar tih tvorenica vrlo malo onih (svega dve: *ne + rob*, i *za + rob*) koje nastaju dodavanjem prefiksa na korensku morfemu, tj. nemotivisanu reč *rob*. Najviše je, unutar ove grupe tvorenica, onih kod kojih

je neki od prefiksa dodat glagolu *robiti*, koji je na prelazu između osnovne i izvedene reči jer nema pravog leksičkog sufiksa nego samo infiks *-i-* (*rob+i+ti*). U svim ostalim primerima prefiks je dodan na izvedene reči, tj. na reči tvorene sufiksima u posrednoj ili neposrednoj tvorbenoj vezi sa korenskom morfemom. To znači da u tvorbi ovih reči osim prefiksa učestvuju i sufiksi. U delu literature o tvorbi reči za takve tvorenice se smatra da su nastale *prefiks alno - sufiks alno m*, odnosno *kombinovanom* tvorbom (Stevanović 1991; Stanojčić, Popović 1992: 125). Drugi autori smatraju da u prefiksarno-sufiksarnu tvorbu spadaju samo tvorenice u kojima se uz prefiks istodobno dodaje i sufiks (Babić 1986: 34), tj. tvorenice u kojima nije moguća tvorba samo sa prefiksom (jer nema ni takve reči) niti samo sa sufiksom (jer nema ni takve reči) nego istovremeno sa prefiksom i sufiksom. Takva tvorba još se naziva *parasintezom* odnosno *parasintetičkom* tvorbom (Rosandić, Silić 1979: 109). I u tvorbenoj porodici lekseme *rob* ima tvorenica sa takvom tvorbom.

Prefiksarno-sufiksarne (parasintetičke) tvorenice u tvorbenoj porodici lekseme *rob*

U literaturi nema opšte saglasnosti ni oko toga da li su tvorenice sa prefiksima *složenice* ili *izvedenice*. Jedni smatraju da su složenice, jer je prefiks kao predlog posebna reč (Stevanović 1991; Stanojčić, Popović 1992). Drugi zastupaju mišljenje da tvorba pomoću prefiksa nije *slaganje* ili *kompozicija* već *izvođenje* odnosno *derivacija* zbog toga što mnogi prefiksi i nisu samostalne reči (npr.: *ab-normalan*, *anti-državni*, *su-sret*, i sl.) i što oni koji jesu često u tvorenici nemaju značenje koje imaju kao samostalne reči, kao npr.: *omalen*, *nagluv*, *načuti* i sl. Stoga oni prefiksarnu svrstavaju u izvođenje, a ne u slaganje (Babić 1986: 33).

U ovaj tip tvorenica spadaju, dakle, sve reči iz ove tvorbeno porodice koje ne postoje u obliku ni bez sufiksa ni bez prefiksa. Ako, dakle, odbijemo prefiks dobijamo nepostojeću (neupotrebnu) reč, a isti rezultat dobijamo i ako odbijemo sufiks. Zato sve sledeće reči nužno u tvorbi podrazumevaju i prefiks i sufiks:

za + rob + ljavanje, gl. im. od *zarobljavati* (*se*)

za + rob + ljavati, nesvrš. i uč. prema *zarobiti* (*se*)

za + rob + ljenica, ženska osoba zarobljenik

za + rob + ljenički, poput zarobljenika, kao zarobljenik

za + rob + ljeništvo, položaj i stanje onoga koji je zarobljenik, ropstvo

za + rob + lživanje, l. im. od *zarobljavati*

o + rob + ljavati, nesvrš. i uč. prema *orobiti*

po + rob + ljuvenje, gl. im. od *porobljavati (se)*
po + rob + ljavati, nesvrš. i uč. prema *porobiti (se)*
po + rob + ljiivač, onaj koji porobljuje, nasilnik, izrabljivač
po + rob + ljiivanje, gl. im. od *porobljavati*
po + rob + ljiivati, v. *porobljavati*
po + rob + ljiivački, koji se odnosi na porobljivače

Iz ove grupe u prethodnu bi se mogle uvrstiti tvorenice sa prefiksom *za* - jer rečnici beleže leksemu *zarob*, ali je ona u savremenom jeziku potpuno arhaična. Iz tih razloga ta leksema ima isti status kao npr. *porob*, tj. ne oseća se kao posebna leksema.

Složeničke tvorenice u tvorbenoj porodici lekseme *rob*

Niko, međutim, ne spori da postoji prava složenička tvorba reči. To je tvorba u kojoj učestvuju najmanje dva korenska morfema, koja su najčešće povezana spojnim vokalom ili *i n t e r f i k s o m* (Barić 1980), a to je u srpskom jeziku po pravilu interfiks *-o-*. I u ovoj tvorbenoj porodici ima nekoliko takvih složeničkom tvorbom građenih leksema:

rob + o + vlasnik, *vlasnik sopstvenih robova, predstavnik vladajuće klase u robovlasničkom društvenom uređenju*

rob + o + vlasnički, *ono što se odnosi na robovlasništvo i robovlasnike*

rob + o + vlasništvo, *prva klasna društveno – ekonomska formacija zasnovana na eksploataciji potpuno bespravnog roba i neograničenoj vlasti i pravima robovlasnika.*

Kao što se vidi, u složenice s leksemom *rob* ulazi reč *vlasnik*, i preko nje dve izvedene lekseme: *vlasništvo* i *vlasnički*. U sva tri slučaja nije, dakle, u pitanju čista složenička tvorba jer interfiks ne povezuje samo dve korenske morfeme, nego korensku morfemu *rob* sa već izvedenim leksemama koje u svom sastavu uz korensku morfemu imaju jedan ili dva sufiksa. Zato se navedene složenice mogu podvesti pod *složeničko-sufiksalsnu tvorbu*. Osim složeničko-sufiksalsne, postoji i *prefiksalsno-složenička tvorba*, kao u sledećim primerima iz ove tvorbene porodice, u kojima se ispred navedenih složenica dodaje prefiks:

pred + rob + o + vlasnički, *ono što se odnosi na vreme pre robovlasništva*

post + rob + o + vlasnički, *ono što se odnosi na vreme posle robovlasništva*

pred + rob + o + vlasništvo, *što je pre robovlasništva (vremenski)*

post + rob + o + vlasništvo, *što je posle robovlasništva (vremenski)*

Kao što se vidi, unutar ove tvorbene porodice javljaju se i kombinovani tipovi tvorbe: prefiksalsno-sufiksalsna, složeničko-sufiksalsna, prefik-

salno-složenička, pa čak i prefiksarno-složeničko-sufiksalna (kakvu imamo, zapravo, u četiri poslednja primera).

Zaključak

Tvorbena porodica morfeme *rob*, prema mom istraživanju, sadži 64 lekseme, s tim da bi taj broj bio i veći za bar desetak leksema kad bi se diferencirali homofornni (tj. istooblički) prilozi i pridevi, kao npr. *zarobljenički* (pridev) – *zarobljenički* (prilog), i refleksivne od nerefleksivnih formi glagola, kao npr. *narobiti* – *narobiti se* i sl. Osim toga, sve u jeziku moguće tvorenice rečnici i ne beleže. To se posebno odnosi na tvorenice *mocione tvorbe*, tj. tvorenice ženskog roda preko tvorenica muškog (Ђорић 1982): tako npr. nema *robljenica* a ima *robljenik*, nema *porobljivačica* a ima *porobljivač*, nema čak ni *robovlasnica*, a ima *robovlasnik*, nema ni *robovlasnikov*, ni *robovlasničin* i sl. Sve to pokazuje da tvorbena porodica lekseme *rob* nije potpuno zatvorena, nego da unutar nje u srpskom jeziku postoje mogućnosti građenja novih tvorenica koje nisu zabeležene u dosadašnjim rečnicima. To nije ni čudo ako se zna da su unutar ove tvorbene porodice zastupljeni svi tipovi tvorbe: i sufiksalna, i prefiksalna, i sufiksarno-prefiksalna, i složenička, i složeničko-sufiksalna, i prefiksarno-složenička i prefiksarno-složeničko-sufiksalna; i to svaka od njih sa mogućnostima i neposredne i posredne tvorbene veze. Provedena analiza pokazala je da je to vrlo bogata porodica, što se može videti iz šeme koju uz rad prilažem.

Literatura

- Babić, S. 1986. *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*. Zagreb: JAZU.
- Barić, E. 1980. *Imeničke tvorenice neprefiksalne i nesufiksalne tvorbe*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
- Rosandić, D., Silić, J. 1979. *Osnove morfologije i morfofistikacije hrvatskoga književnog jezika. Priručnik za nastavnike*. Zagreb.
- Станојчић, Ж., Поповић Љ. 1992. *Грамматика српског језика*. Београд, Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Завод за издавање уџбеника.
- Стевановић, М. 1991. *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) 1. Фонетика, Морфологија*. Београд: Научна књига.
- РСМ. 1967-76. *Речник српскохрватског књижевног језика*. Матица српска (I-VI)
- Ђорић, Б. 1982. *Моциони суфикси у српскохрватском језику*. Београд: Филолошки факултет, Монографије, књ. LIII

Olivera Kovačević

Morpheme *rob* and its Formational Family in Serbian Language

In this paper I have analyzed the contents and the structure of formational family of morpheme *rob* (slave) in Serbian language. I have used the examples from *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika* (Dictionary of Standard Serbo-Croatian Language) and Andrić's short story *Robinja*.

Analysis showed that this formational family is very rich, comprising of 64 words. All types of word formation are used: suffixal type, which is the most productive, prefixal, prefixal-suffixal and compound, which is realized either as compound-suffixal or compound-suffixal-prefixal word formation type.

I have described the structure of all the mentioned word formation types. I also supplied a formational tree as a thorough illustration for this formational family. I have concluded that this formational family has an open-ended structure enabling the formation of new and still unrecorded lexemes.

(Translated by: Milica S. Mitić)

